

Esiteks pead sa väga armastama muusikat ja kasvama üles selle keskel. See on Neeme Järvi arvates peamine, et tippu jõuda.

FOTO: SANDER ILVEST

malt uurida. Võinuksin vahel ka trahvi saada, kuid kapoti avamine leevendas asjaolusid. (Naerab.)

1980. aastal, igal pereliikmel kaks kohvrit käsipagasit kaasas, on palju kõlanud fakt. Selle otsusega muutus kõik nii teie kui teie laste ja lähedaste elus. Kuidas see otsus tegelikult sündis ja mis sellega kaasnes?

Muide, see on otsapidi seotud eelnimetatud autoga: kui auto merekonteineris Leningradi sadamasse jõudis, öeldi mulle tollis, et sellise autoga peaks sõitma Soome, mitte Eesti poole. Ning kui koju Tallinnasse jõudsin, ütles abikaasa, et miks ma selle auto Eestisse toin, me sõidame ju ära (USAsse). Minekupaan oli juba valmis. Auto jäigi muidugi maha.... Aga auto ei olnud üldse tähtis, minu jaoks oli palju olulisem see, et olin esimene eestlane, kes juhatas Metropolitan Operas (1977), ja olin hiljem ka viimane dirigent, kes viis METi Ameerika turneele.

Aga auto ei olnud üldse tähtis, minu jaoks oli olulisem see, et olin esimene eestlane, kes juhatas Metropolitan Operas ja olin hiljem ka viimane dirigent, kes viis METi Ameerika turneele.

Teil on täna kaasas Josef Straussi valsi «Dynamiden» partituur, on sel mingi põhjus?

Sest valsi juhatamine on noorele dirigendile väga rikastav kogemus (Järvi siirdus pärast intervjuud otsejoones meistrkursustele). Dirigeerimiskursuste teinud dirigendid juhatavad kõik Järvi Akadeemia Noorte Sümfooniaorkestri ees (JANSO) üht ja sama kindlat repertuaari. Ma arvan, et nad peaksid muu hulgas juhutama ka mõnd Straussi valssi. Miks? Sest kuigi valss tundub olevat väga lihtne muusika ja lihtne juhutada, see tegelikult nii ei ole. Valssi, eriti Viini valssi, on väga keeruline juhutada ja igat detaili tuleb väga hoolikalt jälgida.

Mul ei olnud küll plaanis dirigentide meistrklassist rääkida, kuid kuna sellest juba juttu tuli ja dirigeerimiskursused on Pärnu muusikafestivali oluline osa, siis avaneb võimalus küsida: millised on teie olulisemad nõuanded algajale dirigendile?

Esiteks pead sa väga armastama muusikat ja kasvama üles selle keskel. Ma näen seda ühe väga noore (noorim osaleja on 15-aastane) kursustel osaleja näitel: tema vanaisa ja isa on muusikud, ta on üles kasvanud muusika keskel, ja ta juhatab, nagu oleks ta juhatanud terve oma elu! Ma olen veendunud, et kusa-gilt peab ikkagi tulema see mõju ja armastus muusika vastu. Teiseks, dirigendiks ei ole võimalik saada üleöö.

Dirigendil on erinevalt instrumenta-

listidest oluliselt laiemad võimalused repertuaari tundma õppida. Toon näiteks viiulisolisti, kes võib olulised viiulikontserdid selgeks õppida ja elada selle naljal terve elu. Dirigendid soovivad peavad tegema ära tohutu töö, et järjepidevalt laiendada ja õppida uut repertuaari ning täiendada oma teadmisi muusikast üleüldse. Tal tuleb pidevalt tegeleda oma muusikaalaste teadmiste arendamisega ja selleks omakorda on vaja tohutut huvi.

Minul on seda õnneks olnud. Kui läksin Leningradi konservatooriumisse, olin igal vabal hetkel plaadipoes ja kuulasin kõike, mis võimalik oli, ning kui raha oli, ostsin ka ära. Vaat, see huvi tekimine on oluline! Aga mida ma sageli näen, on see, et noortel huvi n-ö taktiiloomise vastu on, aga teadmisi ei ole. Sa pead olema kursis sellega, mis muusikamaailmas varem on toimunud ja loodud, samas olema

suuteline minema ka igas teoses sügavuti. Tundma heliloojate stiile, suutma jälgida ja kuulata, kuidas teised juhatavad, ja jääma seejuures kriitiliseks. Pead teadma, mida kujutab endast terve Brahms (peab silmas kogu helilooja loomingut – R. L.), terve Beethoven, tundma Haydni sada nelja sümfooni, Mozarti neljakümme kuut sümfooni – kõike pead teadma! Täna on ma juba peaaegu tean neid kõiki. (Naerab.)

Muusika peab lapsesse maast madalast parimas mõttes sisse sööbima. Minu oma lastel ei olnud sellest ka pääsu – meil mängis kodus lakkamatult muusika. Aga ega ma ei mõelnud seejuures väga oma laste tulevikule peale või selle peale, kuidas neist inimesed saavad. Ei saanudki «inimesi», said dirigendid! (Müristab naerda.)

Olete sünni poolt nõmmekas, millisena te Nõmme suvesid mäletate? Teie monograafias «Neeme Järvi. Kunstniku elu» (SE&JS, 2007) on teist tutvustatud suures pesupalis rabarberipuhma taustal...

Täpselt! Männiku tee 52 asus meie kodumaja, mille isa-ema läbi mingi ime oma juuksuripalgaga suutsid ehitada. Meil oli väga suur aed. Minu vend Vallo, kes oli minust kolmteist aastat vanem, kasvas seal üles.

Teie venna Vallo eesnimi ja teie perekonnanimi muudeti 1940. aastal. Kuidas teist Järvid said?

Sugulaste ringis oli perekonnanime mitmeid versioone: Jeets, Jääts ja Jööts. Minu emal oli nutikust ja ettevõtlikkust perekonnanime eestindada ja Järvi nimi võeti teadliku valikuna. See kõlab veidi soomepäraselt, aga olemegi läbi ja lõhki eesti perekond. Vend Vallo nimi oli sünnipäraselt Willibald. (Eesti iseseisvusaajal eestindas 200 000 inimest oma võõrapärase ees- ja/või perekonnanime – R. L.)

Aga perelegend räägib Häädemeestel laevahukust pääsenud tõmmut verd hispaanlasest. Kusagilt see särtsakus ja energia siis ikkagi tulevad?

(Naerab.) See on tõsi, kolm hispaanlast pääses laevahukust ja mehed armusid eesti linalakkadesse. Üks neist oli minu emapoolne sugulane ja ka minu emas löi see erakordne temperament aeg-ajalt välja. (Naerab.)

Sõda muutis teie perekonna jaoks palju, kolisite linnast maale. Millisena te seda aega mäletate?

Sõja ajal kolisime tõesti maale, sest emaisa vahetasid meie linnamaja maatalu vastu. Olen näinud nii Saksa kui Vene vägede sissetulekut Eestisse, väga raskeid ja keerulisi aegu... Sõda teeb inimesed tooreks... Isa õppis selgeks pastelde tegemise, sest mul ei olnud jalanõusid ja ma ei saanud muidu kooli minna. Käi-

sin Paeküla algkoolis, seitsmenda klassi lõpetasin Rahumäe algkoolis ja seejärel astusin muusikakooli. Kuid olin liiga noor (13), et saada muusikakooli lõputunnistust. 1946. aastal astusin uuesti Tallinna muusikakooli, alustasin löökpillide erialal ja teiseks erialaks võtsin koorijuhtimise. Õpetaja Helvi Voore käe all hakkas minust tasapisi «mingi dirigendi moodi asi» välja kujunema.

Tundub, et kiirem tempo on teisse justkui sisse kodeeritud ja te jõuate igale poole justkui enne teisi ehk liiga noorelt: Estonia teatri orkestrit juhatasite 17na (!), 1956. aastal debüteerisite ERSO es, olles üheksateist – teil polnud isegi dirigendi diplomit taskus. Kuidas see võimalik oli?

Ega see tutvuste kaudu ei tulnud, ikka tegusid tuli teha! (Naerab.) Minu esime-

Neeme Järvi 85

- Sündinud 7.06.1937 Tallinnas
- 1955 lõpetas Tallinna muusikakooli koorijuhtimise ja löökpillide erialal
- 1956 debüteeris ERSO dirigendina
- 1960 lõpetas Leningradi konservatooriumi, algas töö ERSO koosseisulise dirigendina
- 1963 algas töö ERSO ja RAT Estonia peadirigendina
- 1971 võitis Roomas Accademia Nazionale di Santa Cecilia VI rahvusvahelisel dirigentide konkursil esikoha
- 1980 emigreerus koos perega USAsse
- 1992 Neeme Järvi plaadide müük ületas miljoni piiri, Chandose kuldplaadi ilmumine (täna on diskograafias ligi 500 salvestist)
- 1993 pälvis teist korda Charles Cros' Heliplaadiakadeemia Grand Prix du Disque
- 1999 annetab EMTA uue hoone ehitamiseks 65 000 USA dollarit
- 2000 toimuvad Pärnu esmakordselt Neeme Järvi rahvusvahelised meistrkursused dirigentidele
- 2011 toimub esimene Järvi suvefestival, kannab 2016. aastast Pärnu suvefestivali nime
- On juhatanud maailma mainekamaid orkestreid Euroopas: Berliini Filharmoonikud, Kuninglik Concertgebouw-orkester, Baieri Raadio SO, Leipzigi Gewandhaus-orkester ning USA juhtivaid orkestreid: New Yorgi ja Los Angelese sümfooni- kud
- Olnud ERSO, Göteborgi SO, Detroiti SO, New Jersey SO, Haagi Residentie orkestri, Orchestre de la Suisse Romande peadirigent/muusikaline direktor
- Pälvinud hulgaliselt rahvusvahelisi muusikaauhindu (sh valitud ajakirja Gramophone aasta artistiks, 1991)
- Kolm last: Paavo (60), Kristjan (50), Maarika (58), 9 lapselast, abielus Liilia Järviga

Muusikale pühendunud perekond ehk Paavo, Maarika, Neeme ja Kristjan Järvi.

FOTO: SADU TRISTE JUURIKAS

sed solistid ERSO ees olid mu Leningradi konservatooriumikaaslased: metsasarvemängija Uve Uustalu ja sopran Helju Koppa, juhatasin Beethoveni esimest sümfooni. Ju see jättis mingi mulje, sest kui ma konservatooriumi lõpetasin (1960), pakuti mulle kohe kohta toona-se ERSO peadirigendi Roman Matsovi kõrvale. 1963. aastal algas töö nii ERSO kui RAT Estonia peadirigendina, olin siis kakskümmend kuus.

Vaevalt oskate tookord arvata, et 66 aastat hiljem astute ERSO ette juhutama oma 85 aasta juubeli kontserte kui elu aegne aupeadirigent?

Muidugi mitte! Kuid miks mitte, sest olen elu jooksul õppinud palju asju, millest võib orkestrile ka kasu olla (Muheleb.) See on ju eriala, mis pole pelgalt taktiiloomine, see töö koosneb armastusest, pühendumisest, temperamendist, oskusest ja teadmistest – paljudest asjadest, mida saab teistele edasi anda, ja seda olen ma terve elu teinud.

Kaksteist aastat tagasi, kui teil oli juba kuus lapselast, ütlesite, et olete kogu aeg olnud n-ö täiskohaga vanaisa, ainult et tavaliste vanaisadega võrreldes tuleb teil kogu aeg näpuga kalendris järke ajada ja kogu aeg kuhugi kaugemale tööle sõita.

Oh, ma olen kogu aeg niisugune vanaisa – tänasel päeval on mul üheksa lapselast! Seda armastust on minus siiski tugevalt tunda. Ma armastan inimesi, ja eriti oma lähedasi. Alles täna hommikul võtsin vastu kolm lapselast, kes saabusid Ameerikast – üks armsam kui teine! Nii tore on neid kallistada ja nii tore on, kui nad tulevad! Ega me koos elada ei saaks, sest ma ei saaks siis midagi teha, aga ma tahan veel palju teha! Aga mul on see teadmine, et nad on olemas, ja see on suur ja soe tunne!

Te armastate elu ja inimesi, teie on tuntavat eluajavastust ja entusiasmi, kuid kas on midagi, mis teid siiski tõsiselt häirib? (Eelnevalt leppisime maestraga kokku, et me ei puuduta käesolevas intervjuus käimasoleva sõja teemat.)

Meie poliitiline elu ei kulge minu meelest õiges suunas, mul on tunne, et meie ümber on palju iseendasse armunud inimesi, kes mõtlevad vaid iseenda, mitte meie peale. Selle asemel, et teha midagi koos ja ühiselt, püütakse teisi salvata ja vastu töötada. Selle põhjuseks võib olla nii isiklik kitsarinnalisus kui ka maailmavaateline segadus – meil pole selgust, kuhu see maailm praegu tüürib.

Kuid kui rääkida kultuurist, ei pea ma silmas vaid kõrgkultuuri, vaid kultuuri ja selle rolli ühiskonnas laiemalt, sh nii elu- kui töökultuuri, kultuursust igast selle võimalikust aspektist vaadatu-na. Muusika on vaid üks, kuigi väga võimas vahend oma kultuursust väljendada.

Meil on ka suurte isiksuste puudus. Nad on kindlasti olemas, kuid nad pole mingil põhjusel ühiskonnas nähtaval, neid pole kuulla või on nad kaotanud lootuse, et nad suudavad midagi muuta. Sellest on kahju!

Mis aitaks? See pole ju ainult Eesti probleem.

Mastaapsus puudub, pühendumust ja kirglikkust võiks rohkem olla! Meie väikeses riigis on nii palju ilu ja võimalusi! Jah, see pole ainult Eesti probleem, terve maailmas on puudu silmapaistvatest isiksustest, kes suudaksid näha pikemat perspektiivi ja selles suunas sihikindlalt ja samas rahulikult liikuda. Maailm on kahjuks täis segadust ja agressiivsust.

Kui teil avaneks võimalus ise endale vestluspartner ja teema valida, millest ja kellega te suurima heameelega vestleksite?

Näiteks kunstiajaloo. Gennadi Roždestvenskiga oli mul omal ajal väga huvitav rääkida – ta ei olnud mitte ainult suurepärane dirigent, vaid tal olid ka äärmiselt laiapõhjalised ja sügavad teadmised kunstiajaloo kohta. Ta juhatas näiteks Chicagos orkestreid ja tegi proovides kaks korda pikemat pausid, et minna üle tee kunstimuseumisse kunsti nautima... Ta oli tõeline elav entsüklopeedia! Mõne sellise inimesega vestleksin meeleldi.

Kas te ise armastate kunstinäitustel käia?

Väga, sest mul ei ole ju muud midagi teha! (Järvi puhkeb nakatavalt naerma.)